

Справа «Егмез проти Кіпру» (Egmez v. Cyprus)

У рішенні, ухваленому 21 грудня 2000 року у справі «Егмез проти Кіпру», Суд постановив, що:

- мало місце порушення ст. 3 Конвенції (право не бути підданим нелюдському поводженню);
- не було порушення ч. 1 ст. 5 Конвенції (право на свободу і особисту недоторканність);
- не було порушення ч. 2 ст. 5 Конвенції (право бути негайно поінформованим про підстави арешту);
- не було порушення ч. 3 ст. 5 Конвенції (право негайно постати перед суддею);
- не було порушення ч. 4 ст. 5 Конвенції (право на судовий розгляд законності арешту);
- не було необхідності розглядати справу на предмет можливого порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд);
- мало місце порушення ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб судового захисту).

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 10 000 фунтів стерлінгів як компенсацію моральної шкоди і 400 фунтів стерлінгів на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник, п. Еркан Егмез, є громадянином Сполученого Королівства і турецьким кіпріотом за національністю. Він народився у 1966 році і проживає зараз на півночі Кіпру. Подані нижче факти були встановлені Європейською комісією з прав людини і визнані такими, що відповідають дійсності Судом та урядом Кіпру.

Групу офіцерів поліції, яка спеціалізувалася на боротьбі із злочинами, пов'язаними з незаконним обігом наркотичних речовин, було направлено заарештувати заявника у місці передачі наркотиків, що знаходилося неподалік буферної зони, яка розділяє північ і південь Кіпру. П. Егмез вчинив опір під час арешту і спробував втікти, однак був затриманий двома офіцерами, з якими вступив у боротьбу. Один з офіцерів завдав заявнику удару пістолетом по голові, другий штовхнув його на землю, а третій одягнув на п. Егмеза наручники. Після цього заявника доставили до поліцейського відділу, а пізніше до лікарні, де був проведений медичний огляд, в результаті якого на тілі заявника було виявлено численні синці та інші тілесні ушкодження. На судовому слуханні справи наступного дня було прийнято рішення про подальше утримання п. Егмеза під вартою. Наступний медичний огляд, проведений лікарем від ООН, теж підтвердив наявність у заявника серйозних тілесних ушкоджень. Однак поліцейським розслідуванням було встановлено, що ці ушкодження стали результатом застосування сили до заявника при арешті, і що застосована сила не перевищила необхідних меж. Пан Егмез звернувся до омбудсмена, стверджуючи, що на нього було вчинено насильницький, нічим не спровокований напад групи і що під час перебування під вартою до нього застосовувалось катування. Омбудсмен дійшов висновку про неналежне поводження офіцерів поліції із заявником при арешті і під час перебування під вартою з боку офіцерів поліції. Однак жодного кримінального чи іншого розслідування щодо цих офіцерів поліції не проводилося.

Зміст рішення Суду

Заявник стверджував, що його було викрадено і піддано катуванню органами влади республіки Кіпр, що його ніколи не інформували про причини арешту, що він не постав негайно перед суддею відповідно до ч. 3 ст. 5 Конвенції, що він не міг домогтися судового розгляду законності його затримання і що у нього не було ефективного засобу правового захисту. Таким чином, п. Егмез наполягав на фактах порушення ст. 3, ч. ч. 1, 2, 3, 4 ст. 5, ч. 1 ст. 6 і ст. 13 Конвенції.

Уряд доводив необхідність відхилення скарг заявника щодо порушення ст. 3 Конвенції, оскільки той в цій частині не вичерпав усіх національних засобів правового захисту. Суд, однак, відхилив таке попереднє заперечення уряду на тій підставі, що п. Егмез звернувся до омбудсмена, а отже, вичерпав всі належні національні засоби правового захисту. Хоча в принципі звернення до омбудсмена не є обов'язковим етапом використання всіх національних засобів правового захисту, однак воно повинно було привернути увагу органів державної влади, а Генеральний прокурор був готовий розглянути зазначені скарги. Отже, органи державної влади були зобов'язані провести ефективне і прискіпливе розслідування з метою з'ясування дійсних обставин справи, виявлення і покарання винних. І хоча розслідування омбудсмена уможливило відкриття кримінальної справи з приводу заяв п. Егмеза, прокурор утримався від такого кроку. Органи державної влади дійшли поспішного висновку про небажання заявника співпрацювати з ними у цьому напрямку і про можливість п. Егмеза у такий спосіб завадити ефективному обвинуваченню. Незважаючи на відсутність сумнівів щодо ефективності розслідування, проведеного омбудсменом, він, однак, не мав повноважень приймати якихось рішень чи накладати стягнення на винних.

Не можна стверджувати, що органи державної влади залишались абсолютно пасивними, зіткнувшись із заявами п. Егмеза про неналежне з ним поводження. Однак, на думку Суду, їм не слід було недооцінювати значення повідомлень про вирішення питання щодо відкриття кримінальної справи стосовно офіцерів поліції, які нібито вчинили дії, що порушують ст. 3 Конвенції, для всіх зацікавлених сторін і громадськості. Жодні обставини справи не свідчили про те, що органи державної влади мали на меті залишити осіб, винних у цих діях, непокараними. Таким чином, Суд дійшов висновку про невиконання державою обов'язку, який покладається на неї щодо організації розслідування дій, котрі можуть становити порушення ст. 3 Конвенції. Оскільки заявник шляхом звернення до омбудсмена виконав свій обов'язок використати національні засоби правового захисту перед зверненням до міжнародних інституцій, єдиним способом виправити таку ситуацію було би порушення кримінальної справи проти офіцерів поліції, що, до речі, склало б закономірний наслідок подання скарги до омбудсмена.

Таким чином, попереднє заперечення уряду було відхилено.

Суд вкотре нагадав, що навіть за складних умов – таких, наприклад, як боротьба з організованою злочинністю – катування, нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження, категорично заборонені Конвенцією. Нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження є найменш суворою формою поведінки, яка підпадає під дію ст. 3 Конвенції. Для вирішення питання, чи мало місце катування, Суд, в першу чергу, повинен був з'ясувати різницю між останнім поняттям і поняттям нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження. Відповідно до змісту Конвенції під катуванням розуміється умисне нелюдське поводження, що спричинює дуже серйозні і нелюдські страждання. Уряд визнав, що при арешті і відразу після нього офіцери поліції піддали заявника нелюдському поводженню, застосування якого не вимагалось обставинами. Суд не вважав згадані дії поліції такими, що були спрямовані на отримання зізнання від п. Егмеза. Ушкодження заявнику були заподіяні протягом короткого періоду, який характеризувався підвищеною напругою та емоційністю стосунків учасників ситуації. Невизначеність ситуації підсилювалася і «ретушуванням» фотокарток, поданих разом з апікаційною формою; заявник не зміг переконливо пояснити, для чого це було зроблено¹. У кінцевому підсумку Суд дійшов висновку про відсутність для п. Егмеза довготривалих наслідків незаконних дій щодо нього з боку офіцерів поліції. Таким чином, неналежне поводження, якому було піддано заявника, не може кваліфікуватися як катування. Однак, воно є нелюдським і таким, що принижує гідність, а отже, становить порушення ст. 3 Конвенції. Суд вважав, що заявника було заарештовано на підставі обґрунтованої підозри у вчиненні незаконного продажу наркотичних засобів, а отже, порушення ч. 1 ст. 5 Конвенції відсутнє. Заявника було негайно і зрозумілою йому мовою

¹ Очевидно йдеться про часткову фальсифікацію фотокарток, які були додані заявником до його заяви в Суд, вчинену з метою підтвердити факт катувань.

поінформовано про причини його арешту і висунутого проти нього обвинувачення. Таким чином, не було порушення ч. 2 ст. 5 Конвенції. Порушення ч. 3 ст. 5 Конвенції не мало місця, оскільки судовий розгляд законності його арешту був проведений на наступний день після самого арешту. Після зазначеного судового розгляду законність арешту заявника перевірялася ще двічі: один раз – за ініціативою відповідних органів, а другий – за клопотанням п. Егмеза про звільнення його з-під варті. Отже, не було порушення ч. 4 ст. 5 Конвенції. Суд нагадав, що його висновок про вичерпання заявником всіх національних засобів правового захисту ґрунтувався на наступних міркуваннях: п. Егмез, звернувшись зі скаргою до омбудсмена, надав органам державної влади можливість провести належне розслідування, встановити і покарати винних, і саме цей шлях був би найоптимальнішим. Однак, Генеральний прокурор жодним чином не відреагував на звернення заявника до омбудсмена. Отже, мало місце порушення ст. 13 Конвенції. Суд не вважав за необхідне розглядати справу на предмет можливого порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції, оскільки було визнано факт порушення права заявника на ефективний засіб правового захисту (ст. 13 Конвенції).

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.